

Правдивець Олександр Миколайович,
кандидат військових наук, доцент кафедри
фінансово-економічної безпеки Науково-
навчального інституту менеджменту безпеки
ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК"

Щербан Оresta Ярославівна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і аналізу
Інституту підприємництва та перспективних
технологій, Національний університет
«Львівська політехніка»

Білик Ростислав Романович,
доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії, менеджменту
та адміністрування, Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича

Квасній Любов Григорівна,
кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри математики та економіки
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка, професор
кафедри менеджменту організацій, економіки та
підприємництва Прикарпатського інституту
імені Михайла Грушевського
ПрАТ «Міжрегіональна академія управління
персоналом»

Гринаш Лілія Петрівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки і маркетингу
Інституту підприємництва та перспективних
технологій, Національний університет «Львівська
політехніка»

Pravdyvets Oleksandr,
PhD of Military, Associate Professor
Institute of Business Management, "KROK"
University,
<https://orcid.org/0000-0001-5242-9683>

Shcherban Oresta,
Ph.D. of Economics, Associate Professor,
Lviv Polytechnic National University,
<https://orcid.org/0000-0001-5422-4032>

Bilyk Rostyslav,
Doctor of Economics, Associate Professor
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National
University,
<https://orcid.org/0000-0002-1894-6828>

Kvasniy Lyubov,
Ph.D. of Economics, Associate Professor,
Ivan Franko State Pedagogical University of
Drohobych, Mykhailo Hrushevsky
Prykarpattia Institute of PJSC "Interregional
Academy of Personnel Management",
<https://orcid.org/0000-0001-5248-544X>

Hrynash Liliya,
Ph.D. of Economics,
Lviv Polytechnic National University,
<https://orcid.org/0000-0002-7595-5544>

**ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ:
ПРАГМАТИКА ТА ВЕКТОРИ ЗМІЦЕННЯ
ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISES IN THE FACE OF MODERN CHALLENGES:
PRAGMATICS AND VECTORS OF STRENGTHENING**

Правдивець О. М., Щербан О. Я., Білик Р. Р.,
Квасній Л. Г., Гринаш Л. П. Економічна безпека
підприємств в умовах сучасних викликів:
прагматика та вектори зміцнення. *Український
журнал прикладної економіки та техніки*.
2023. Том 8. № 1. С. 194 – 201.

Pravdyvets O., Shcherban O., Bilyk R.,
Kvasniy L., Hrynash L. Economic security of
enterprises in the face of modern challenges:
pragmatics and vectors of strengthening.
*Ukrainian Journal of Applied Economics and
Technology*. 2023. Vol. 8. № 1, pp. 194 – 201.

У статті встановлено, що в сучасних умовах господарювання більшість підприємств зіткнулися з проблемою економічної безпеки. Проведено аналіз теоретичних досліджень сутності економічної безпеки підприємства та дано визначення, що це поєднання економічних стосунків, які виникають для забезпечення стабільності, стійкості інтересів підприємства з інтересами навколишнього середовища. Встановлено наявність внутрішніх і зовнішніх факторів впливу на економічну безпеку підприємства. Новизною проведеного дослідження є систематизація та характеристика етапів підтримки урядом України підприємницької діяльності в умовах повномасштабної війни із визначенням основних напрямів, які були спрямовані на стабілізацію підприємницької діяльності та зміцнення їх економічної безпеки. Встановлено, що в умовах розвитку цифрової економіки пріоритетною складовою економічної

© Правдивець Олександр Миколайович, Щербан Оresta Ярославівна, Білик Ростислав Романович,
Квасній Любов Григорівна, Гринаш Лілія Петрівна, 2023

безпеки підприємства є перехід від звичайної діяльності до цифрової. Це дозволяє підприємству впоратися в найбільш проблемний період з веденням своєї діяльності. Зокрема, для споживача є важливий той елемент, що він може замовити продукцію не покидаючи власного дому, а в період пандемії COVID-19 та повномасштабної війни цей чинник подоївся. Встановлено, що елементи цифровізації є тими сучасними векторами розвитку, які дають можливість більшості малих і середніх підприємств функціонувати на ринку і таким чином зміцнювати свою економічну безпеку. Використання запропонованих напрямів цифровізації дозволить практично підсилити діяльність сучасних підприємств і таким чином дозволить зберегти на ринку більшість постраждалих підприємств. Доведено, що інвестиційні та інноваційні заходи є найактуальнішими для залучення з метою зміцнення економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: економічна безпека, пандемія COVID-19, війна, цифровізація, інвестиції, інновації.

The study reveals that since the beginning of the COVID-19 pandemic, many domestic enterprises have yet to be ready for operational changes. This was the first impulse that led to the closure of several businesses that could not adapt to the new challenges of today. The outbreak of hostilities in early 2022 posed an even more significant threat to the economic security of enterprises and their ability to function. After all, almost all enterprises in the eastern, southern, and northern parts suffered not only financial but also material losses. The article aims to determine the impact of modern challenges on the economic security of enterprises and substantiate the primary vectors for strengthening the safety of their activities.

The article emphasizes that most enterprises face the problem of economic security in the current economic environment. The report analyzes theoretical studies of the essence of the financial security of enterprises. It defines it as a combination of economic relations that arise to ensure stability and sustainability of the interests of the enterprise with the interests of the environment. The existence of internal and external factors that influence the economic security of the enterprise is revealed. The novelty of this study lies in the systematization and characterization of the stages of the Ukrainian government's support for entrepreneurial activity in the context of a full-scale war, with the identification of the main areas aimed at stabilizing entrepreneurial activity and strengthening its economic security. The article establishes that in the context of digital economy development, the transition from conventional to digital activities is a priority component of the economic security of an enterprise. This allows the company to overcome the most challenging period of its activity. The article also emphasizes that the elements of digitalization are the modern vectors of development that would enable most small and medium-sized enterprises to function in the market and thus strengthen their economic security. Investment and innovation measures are proven to be the most relevant for enhancing the economic security of the enterprise.

Keywords: economic security, COVID-19 pandemic, war, digitalization, investment, innovation.

Вступ

У контексті постійних екологічних і політичних загроз сучасні суб'єкти господарювання все частіше зіштовхуються з проблемами забезпечення ефективності їх діяльності. Здебільшого це є викликано тим, що в суспільному середовищі виникають явища і тенденції, що не завжди позитивно впливають на діяльність підприємства та його економічну стабільність. Крім економіко-політичних каталізаторів, ще значний вплив на підприємницьке середовище мають зміни в навколишньому середовищі, що призводять до небезпеки та загрози їх діяльності та іноді діють як чинники погіршення його економічного стану. У таких випадках виникає необхідність захистити підприємницьку діяльність на ринку та гарантувати економічну безпеку задля подальшого виконання його основних функцій, а саме виготовлення благ для задоволення потреб населення.

Міжнародний досвід показує, що гарантування можливостей економічної безпеки є основним фактором для стабільного функціонування і досягнення необхідного розвитку для окремих суб'єктів господарювання та суспільства загалом. Адже безпека економічних процесів характеризується численними політичними, правовими, економічними механізмами та інструменти, які допомагають захистити економічні інтереси як суспільства загалом, так і кожного суб'єкта ринку. У широкому сенсі можна розглядати економічну безпеку як елементи інституційно-організаційної системи захисту інтересів суб'єктів господарювання на основі відповідності міжнародним і національним правовим нормам, а також дотримання національних традицій і їх значення в управлінні підприємства.

Загрозою для суб'єктів економічної діяльності стала пандемії COVID-19 та повномасштабна війна, яка призвели не тільки до зміни діяльності, переміщення, а й до часткової чи повної втрати свого майна. Важливо зазначити, що постраждали не тільки вітчизняні підприємства, а й значна частина іноземних підприємств понесла втрати під час війни.

Тому попри значну кількість досліджень з питань діяльності економічних суб'єктів, їх безпеки в умовах соціальних, політичних чи економічних ситуацій, на сьогодні є малодослідженим питання їх функціонування в умовах пандемії чи війни.

Поняття «економічна безпека» було вперше використано під час Великої депресії в США. Водночас ідея економічної безпеки була пов'язана з загрозою безробіття та можливою втратою державного пенсійного страхування. Однак з часом це значення переросло в набагато більшу

проблему і його все частіше використовували під час визначення всіх критичних умов в економіці. Таким чином, з початком кризових моментів у підприємницькій діяльності, сутність економічної безпеки застосувалася і до цієї сфери. Тому сьогодні існує багато визначень поняття «економічна безпека підприємства», що показує його сутність у різних сферах діяльності (табл. 1).

Таблиця 1. Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «економічна безпека підприємств» *

Автор	Визначення
Камлик М.І. [1]	Це такий стан розвитку суб'єкта господарювання, який характеризується стабільністю економічного та фінансового розвитку, ефективністю нейтралізації негативних факторів і протидії їх впливу на всіх стадіях його діяльності.
Блакита Г., Богма О., Сілакова Г. [2]	Бізнес-умови, під які використовуються корпоративні ресурси, задля підвищення конкурентоспроможності на ринку та зміцнення свого статусу.
Блакита Г. В., Мельник В. В., Пурденко О. А. [3]	Захищеність бізнес-сутності від негативних ефектів зовнішнього навколишнього середовища, має здатність до ліквідації загроз та адаптації під наявні умови діяльності на ринку.
Коваленко К. В. [4]	Стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від реальних і потенційних джерел небезпеки або економічних загроз.
Коба О. [5]	Гармонізація економічних інтересів підприємства з інтересами зовнішнього навколишнього середовища.
Капітула С. В. [6]	Процес, спрямований на захист підприємницьких структур та осіб, діяльність яких включає елементи підприємництва проти злочинної конкуренції та інші методи, які шкодять через порушення закону, і бізнес-етика.
Колодяжна І. В., Букріна К. А. [7]	Забезпечення стану життєдіяльності, за якого реалізуються його основні інтереси, воно захищено від внутрішніх і зовнішніх загроз і дестабілізаційних чинників.
Кузенко Т. Б. [8]	Захищеність життєво важливих інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, організація якої здійснюється адміністрацією й колективом підприємства шляхом реалізації системи заходів правового, економічного, організаційного, інженерно технічного й соціально психологічного характеру
Васильців Т. [9]	Здатність чинити опір сукупному впливу загроз макро- та мікросередовищ з метою досягнення своєї стратегічної мети в усіх видах діяльності.
Коцера Н. [10]	Це його спроможність розвиватися та працювати в умовах постійно мінливого внутрішнього та зовнішнього середовища, що характеризує її стійкість.
Ареф'єва О. В., Ковальчук А. М., Павленко Б. О. [11]	Це інноваційна модель, яка формується на ресурсному рівні економічного потенціалу та безпеки, проте не виключає продуктивний та особистий рівні, оскільки забезпечення інвестиційними ресурсами впливає як на виробничі процеси, так і на управлінську діяльність.
Катранжи Л. Л., Новік К. П. [12]	Це процес забезпечення захищеності його ресурсів, фактичного виробничого та інтелектуального потенціалу від потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього середовища за допомогою інструментів, методів, важелів і системи інформаційно-аналітичного забезпечення.

*систематизовано авторами

Аналізуючи теоретичні підходи до визначення економічної безпеки підприємства, вважаємо, що це поєднання економічних стосунків, що виникають до забезпечення стабільності, стійкості інтересів підприємства з інтересами навколишнього середовища.

Однак варто зазначити, що всі представлені дослідження загалом стосуються економічної безпеки підприємства в звичайних умовах. На сьогодні ще мало хто здійснив дослідження питань зміцнення економічної безпеки підприємств в умовах кризових явищ, а саме пандемії COVID-19 чи війни.

Структура статті побудована відповідно до теоретичних та аналітичних завдань і відображає використання окремих методів наукового дослідження та наукових матеріалів. Зокрема, у статті було використано теоретичні та емпіричні методи під час розгляду цільової проблеми економічної безпеки підприємства. Логічний метод і метод узагальнення використовувалися для визначення актуальності та обґрунтування мети дослідження. Методи аналізу і синтезу для того, щоб охарактеризувати підходи до визначення сутності економічної безпеки підприємства, а також встановлення факторів впливу на економічну безпеку підприємства, та їх обґрунтування. У статті використовувалися матеріали наукових статей українських і зарубіжних учених, монографій, матеріалів конференцій, інтернет ресурсів тощо.

Визначення мети та цілей дослідження

Мета статті – визначити вплив сучасних викликів на економічну безпеку підприємств, а також обґрунтувати основні вектори щодо зміцнення безпеки їх діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження

Сучасні суб'єкти господарювання перебувають під впливом цілого комплексу деструктивних факторів. Економічні та фінансові операції у сучасних підприємствах є надзвичайно різноманітними, і кожен з них має свої особливості, які можуть бути пов'язані з низкою загроз для економічної безпеки. Ця різноманітність в операційній діяльності доповнюється відповідно до різноманітності клієнтів і динамічності рухів ринкових умов.

Слід зазначити, що врахувати всі фактори впливу на економічну безпеку діяльності підприємств практично неможливо, тому оцінювання їх впливу базується на певних припущеннях і таким чином виходить досить приблизний результат, який може змінитися найближчим часом. Однак цей факт не означає, що важливість розроблення відповідного оцінювання може бути знижена. Оцінку впливу критичних факторів на економічну безпеку підприємства, на нашу думку, слід враховувати окремо для внутрішніх і зовнішніх факторів.

Передусім слід зазначити, що більш негативними факторами впливу є зовнішні фактори, адже вони мають вплив на все підприємство, чи окрему галузь у межах окремої держави, тобто досягають великих масштабів. Внутрішні деструктивні фактори впливають на конкретне підприємство і мають менший масштаб, внутрішній, адже впливають конкретно на якийсь з відділів підприємства.

Перед тим як оцінювати вплив кожного фактора на економічну безпеку підприємства, потрібно розглянути низку умов:

- 1) чи один і той самий фактор не є причиною внутрішньої та зовнішньої загрози;
- 2) наскільки є впливовий фактор і на який термін.

Таким чином, можна сказати, що зв'язок між внутрішніми і зовнішніми деструктивними факторами не слід спростовувати, однак не слід встановлювати прямий зв'язок між ними. Адже зовнішній фактор, такий як нестабільний фінансовий ринок у країні, і внутрішній, такий як некваліфікований персонал створюють однакову проблему стабільності діяльності підприємства, але важелі впливу на них є абсолютно різними. Якщо на фінансовий ринок підприємство не має прямого впливу, то зміна і підвищення кваліфікації працівників залежить виключно від самого підприємства.

Таким чином, відслідковування низки факторів, які впливають на економічну безпеку підприємства дає уявлення про можливі ризики та проблеми, які можуть виникати і впливати на його розвиток і рівень конкурентоспроможність.

Виявлення джерел загроз дозволить підприємству:

- здійснити оцінку впливу факторів на економічну безпеку підприємства та передбачити послідовні етапи;
- оцінити вплив факторів для визначення ступеня їх впливу;
- оцінити фактори, що дозволяє визначити етапи зміцнення економічної безпеки підприємства шляхом встановлення допустимих рівнів впливу деструктивних факторів;
- проаналізувати результати оцінки впливу факторів, що допомагає в розробленні заходів щодо зменшення цього впливу і, відповідно, сприяє ліквідувати загрози економічній безпеці підприємства.

Гарантування економічної безпеки для підприємства має важливе значення для здійснення безперервного відтворення виробничого процесу. Економічна безпека підприємства включає три важливі елементи, а саме: економічну незалежність, стійкість і розвиток. Економічна незалежність передбачає виконання контролю щодо використання власних ресурсів, а це, своєю чергою, є здатністю своєчасно оплачувати свої зобов'язання. Це необхідно для отримання такого рівня виробництва, щоб забезпечити підприємству конкурентоспроможність на ринку. Розвиток передбачає збільшення виробничих можливостей та його економічну ефективність, що доведена збільшенням прибутків. У випадку, якщо підприємство не розвивається і не досягає ефективності, то його здатність адаптуватися до зовнішніх і внутрішніх умови зменшується, і отже виникає загроза безпеці його діяльності.

Економічна безпека гарантується реалізацією заходів з економічної безпеки. Метою таких заходів є максимізувати безпеку і мінімізувати потенційні перешкоди у функціонуванні та розвитку. Варто зазначити, що для ефективного використання сучасних інструментів підприємницької діяльності та застосування їх в системі економічної безпеки варто дотримуватися основних завдань для гарантування економічної безпеки, а саме:

- юридичний захист щодо організаційної структури, сфери діяльності та представлення інтересів;
- придбання необхідної інформації та проведення маркетингових досліджень;
- виявлення зовнішніх і внутрішніх загроз задля усунення несанкціонованої або злочинної діяльності;
- безпека організацій і розташування виробничих об'єктів;
- контроль за діяльністю системи безпеки та поліпшення його основних елементів.

Варто зазначити, що в умовах сьогодення існують загальні та індивідуальні системи з економічної безпеки підприємства.

Формування довготривалої системи економічної безпеки підприємства в сучасних умовах неможливе без дотримання основних принципів (табл. 2).

Таблиця 2. Принципи економічної безпеки підприємств*

Принцип	Характеристика
Всебічності	Гарантування безпеки різноманітних сфер діяльності підприємства
Пріоритетності	Прийняття профілактичних заходів у системі безпеки, що вимагає на початкових етапах виявити різні негативні фактори впливу
Послідовності	Безперервність виявлення системних чинників впливу на діяльність економічних суб'єктів
Законності	Гарантування безпеки підприємства шляхом дотримання чинних нормативних актів
Планування	Логічна послідовність виконання дії в системі прийняття рішень і планування діяльності
Взаємодії	Використання елементів взаємодії у системі функціонування та координації
Компетентності	Гарантування економічної безпеки професіоналами, за необхідності підвищення кваліфікації та навчання спеціалістів у зазначеній сфері діяльності

* узагальнено авторами

Використання задекларованих принципів підтверджує той факт, що економічна безпека є однією з основних складових управління підприємством, яка спрямована на його успішну діяльність. Щоб побудувати надійну систему економічної безпеки підприємства, потрібно специфічні компетенції у цьому напрямі, а саме визначення цілей, завдань і відповідності основним принципам.

Першим важким випробуванням для українського, і не тільки, підприємництва стала пандемія COVID-19. З початку 2020 року низка підприємств зіштовхнулися з тим, що втрачають можливість для роботи, адже всі навколишні чинники призводили до порушення економічної безпеки їх діяльності. Це була своєрідна перевірка на стійкість і гнучкість суб'єктів економічної діяльності на ринку, яку, на жаль, пройшли не всі.

Так, в умовах пандемії COVID-19 близько 60% підприємців продовжували свою діяльність. Однак це був виключно великий і частково середній бізнес [12]. Натомість 29% підприємств, де основну частку склав дрібний підприємницький сектор, а саме підприємства харчової, туристичної, розважальної індустрії та інших найбільш вразливих сфер діяльності, на жаль припинили роботу.

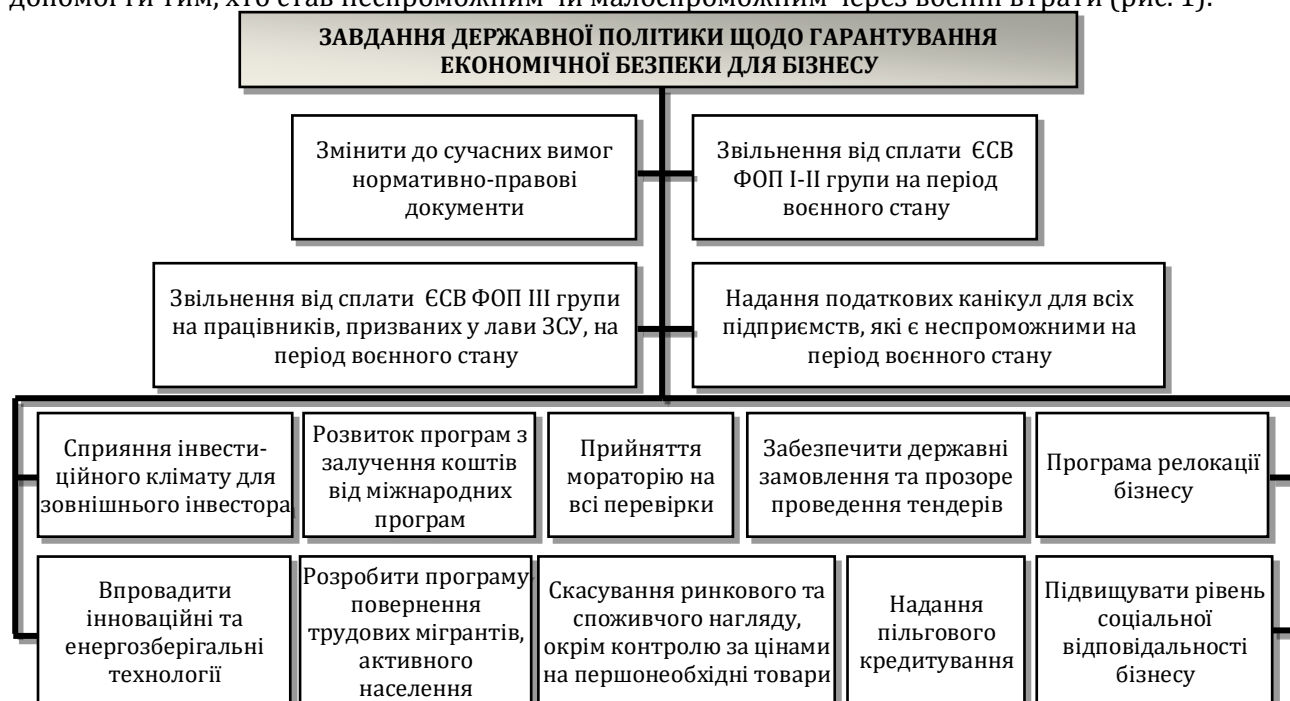
Однак, на думку експертів, на той час ще 51% підприємств мали власні ресурси тільки на один місяць, а потім їм загрожувало банкрутство [12]. Мало підприємств у той час говорили про те, що вони готові будуть працювати в таких умовах, адже це потребувало перегляду їх бізнес-моделі, яка мала бути спрямована на новітні технології, залучення додаткових інвестицій і впровадження цифровізації діяльності. Втрата логістичних напрацювань між підприємством і клієнтом вдарила найболючіше по підприємствах. До цього не були готові багато підприємств малого та середнього бізнесу, оскільки це потребувало значних витрат, на які не всі були готові. Тому низка підприємств таки змушена була закритись.

Безперечно, були і ті підприємства, яким вдалося перевести діяльність у режим віддаленої роботи і ефективно організувати комунікацію з клієнтами. Через деякий час таким підприємствам вдалося зекономити кошти на оренді приміщень, оскільки основна частина персоналу працювала з дому, і це призвело до формування вільних коштів, які підприємства вкладали в цифровізацію своєї діяльності. Таким чином, адаптація до карантинних умов дозволила не тільки стабілізувати економічну ситуацію на підприємстві, але й впровадити інноваційні засоби ведення бізнесу.

Від початку повномасштабної війни кожне друге підприємство в країні відчуло на собі, що таке безпека. Найбільше це відчували малі і середні підприємства, які в період ракетної небезпеки чи під час відключення світла не мали змоги забезпечити себе необхідними засобами для існування.

Український уряд для підтримки вітчизняних підприємців створив Національну раду з відновлення України від наслідків війни. Крім того, було зменшено оподаткування для низки підприємств, а також скасовано майже всі перевірки та бюрократичні процедури звітування. Розроблено план і введено в дію програму пільгового кредитування за ставкою 5-7-9% [14]. Варто зазначити, що до яких би кроків уряд не вдавався, завжди є та категорія суб'єктів економічної діяльності, які не можуть скористатися підтримкою. Наприклад, обмеження для мікрокредитування було встановлено для підприємств, які не мають року діяльності. Виникає питання, кого ж тоді підтримує уряд? Адже нові підприємства є найбільш уразливі через відсутність мережі клієнтів, постачальників та інших ринкових інструментів, якими користувалися низка підприємств, які вже давно працювали на ринку. Тому для новостворених підприємств ставка кредитування залишається досить високою 35-40% річних.

Упродовж 2022 року за рахунок коштів Державного бюджету вдавалося реалізовувати низку заходів, спрямованих на зміцнення економічної безпеки підприємств та мінімального гарантування їх безпеки. Для цього урядом країни було поставлено перед собою завдання: допомогти тим, хто став неспроможним чи малоспроможним через воєнні втрати (рис. 1).

Рис. 1. Основні заходи державної політики щодо підтримки бізнесу*

* сформовано автором

Ще одним напрямом урядової підтримки стало розроблення програми релокації підприємств, де регіони, які мало постраждали від військової агресії, шукають можливості для переміщення підприємницької діяльності з регіону, який дуже постраждав від військових дій. Переміщення активів підприємств відбувається за підтримки уряду. Підприємці, які переміщуються з одного місця в інше, мають право перевозити не тільки своє обладнання, але і спеціалістів, які працюють на підприємстві. Таким чином, уряд країни частково гарантує економічну безпеку для підприємств, які в цей період стали вразливими і потребують державної підтримки.

Однак з плануванням нового 2023 року потрібно було переглянути низку пільг, які треба було скорочувати, адже такі видатки не приводили до очікуваного ефекту, і потрібно переорієнтовуватися на підприємства, які створюють додану вартість, що дозволяє вводити в обіг набагато більше коштів.

Крім державної підтримки, сьогодні ще існує система міжнародних грантів. Так, для зміцнення своєї безпеки багато підприємств сьогодні подаються на отримання міжнародних грантів, оскільки внутрішнього ресурсу не вистачає [14]. Міжнародні партнери відгукуються на такі заклики з боку українського підприємництва і, відповідно, зараз розпочато дуже багато різних проєктів. Українці надають перевагу ринкам США, Польщі, Німеччини, Великої Британії, Литви й Канади. Це створює міцні стосунки з країнами-партнерами й підтримує українську економіку, коли підприємці сплачують податки до Державного бюджету.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, економічна безпека підприємства визначає здатність розвиватися, підвищувати свою конкурентоспроможність і конкурентоспроможність своїх товарів, підтримувати своє місце на ринку. Безпека також характеризує економічний потенціал підприємства та протидію негативному впливу зовнішнього і внутрішнього навколишнього середовища. Водночас економічна система різних безпекових заходів відображає умови підприємницької безпеки проти будь-яких загроз, що мають вплив на розвиток у довгостроковий період.

Основними векторами зміцнення економічної безпеки підприємства є формування інноваційних підходів до розвитку тих видів економічної діяльності, які сьогодні постраждали найбільше, та урядова підтримка щодо зміни законодавчої бази та формування дієвого механізму контролю використання ресурсів і досягнення ефективного результату.

Безпека підприємства залежить не тільки від економічних чи політичних чинників, тому населення в такий скрутний для держави період також має підтримати економічну безпеку. Крім того, їхні дії мають бути спрямовані на заохочення брати активну участь у придбанні товарів і користуванні послугами. Адже згуртованість українців у ці важкі часи не тільки допоможе зберегтись підприємствам на плаву, але і сприятиме їх розвитку.

Перспективи подальших досліджень полягають у встановленні чинників, які виникли в умовах війни, мають негативний вплив на розвиток підприємницької діяльності, є загрозою для економічної безпеки підприємства. Потребу проведення аналізу статистичних даних воєнного періоду, адже на сьогодні поки що такі офіційні дані є недоступними. Це дозволить здійснити ранжування регіонів, де постраждало найбільше підприємств, ранжування видів економічної діяльності та самих підприємств, які були фактично знищені.

Список літератури

1. Камлик, М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект: навч. посіб. К. : Атіка, 2005. 432 с.
2. Блакита Г., Богма О., Сілакова Г. Конфліктологія в концепції економічної безпеки підприємств в умовах війни. SCIENTIA-FRUCTUOSA (ВІСНИК Київського національного торговельно-економічного університету), 2022. 143(3), 50–58. [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022\(143\)03](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022(143)03)
3. Блакита Г. В., Мельник В. В., Пурденко О. А. Економічна безпека приватних підприємств. Економіка України. 2018. № 9 (682). С. 60-73.
4. Коваленко К.В. Основи створення комплексної системи економічної безпеки підприємства: теоретичний аспект. Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. 2008. № 3. С. 134–139.
5. Коба О. Економічна безпека будівельної галузі в умовах викликів і загроз воєнного стану. *Економіка та суспільство*, 2022, 42. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1604>
6. Капітула С. В. Оцінка та управління економічною безпекою підприємства (на прикладі гірничо-збагачувальних комбінатів України) : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.04 / Капітула Сергій Васильович ; Криворізький технічн. ун-т. – Кривий Ріг, 2009. – 20 с.
7. Колодязна І.В., Букріна К.А. Економічна безпека в системі сталого функціонування підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Випуск. 23(1). С. 135-140 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevsg_2019_23%281%29_30
8. Кузенко Т. Б. Планування економічної безпеки підприємств в умовах ринкової економіки : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01 «економіка підприємства і організація виробництва». К., 2004. 18 с.
9. Васильців Т. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення : монографія. Львів : Арал, 2008. – 384 с.
10. Коцеруба Н. Напрямки запобігання банкрутства підприємства. С. 121-123. Матеріали конференції: Соціально-компетентне управління та безпека підприємницьких структур в умовах воєнної економіки: матеріали I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, (28-29 жовтня 2022 року), м. Луцьк: СПД Галяк Жанна Володимирівна, друкарня "Волиньполіграф", 2022. 316 с.
11. Ареф'єва О.В., Ковальчук А.М., Павленко Б.О. Інноваційне управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємства в умовах конкурентного середовища. Проблеми системного підходу в економіці. 2021. Випуск № 6(86). С. 32-38.
12. Катранжи Л., Новік К. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства (на прикладі тов «альтаір+»). Молодий вчений, 2020. 11 (87), 169-172. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-11-87-36>
13. Економічна правда. Коронавірус VS бізнес: половина підприємців протримається на карантині не більше місяця. 2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/04/2/658857/>
14. Уніан. Війна змінила все: які виклики подолали громадяни та бізнес минулого року і до чого готуватися у 2023 році. 2023. URL: <https://www.unian.ua/economics/other/viy-na-zminila-vse-yaki-vikliki-podolali-gromadyani-ta-biznes-minulogo-roku-i-do-chogo-gotuvatisya-u-2023-roci-12101166.html>

References

1. Kamlyk, M.I. (2005). *Ekonomichna bezpeka pidpriemnyts'koi diial'nosti*. Ekonomiko-pravovyy aspekt. [Economic security of business activity. Economic and legal aspect]. Atika. Kyiv. Ukraine.
2. Blakyt, H., Bohma, O., Silakova, H. (2022). «Conflictology in the concept of economic security of enterprises in war conditions». *Scientia fructuosa (Visnyk Kyivs'koho natsional'noho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu)*. vol. 143(3), pp. 50–58. [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022\(143\)03](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022(143)03).
3. Blakyt, H.V., Mel'nyk, V.V., Purdenko, O.A. (2018). «Economic security of private enterprises». *Ekonomika Ukrainy*. no. 9 (682), pp. 60-73.
4. Kovalenko, K.V. (2008). «Basics of creating a complex system of economic security of the enterprise: theoretical aspect». *Visnyk Donets'koho natsional'noho universytetu ekonomiky i torhivli imeni Mykhajla Tuhan-Baranovs'koho*. no. 3, pp. 134-139.
5. Koba, O. (2022). «Economic security of the construction industry in the conditions of challenges and threats of martial law». *Ekonomika ta suspil'stvo*. no. 42. Available at: <https://www.esonomyandsociety.in.ua/index.php/journal/artisle/view/1604>.
6. Kapitula, S.V. (2009). *Otsinka ta upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva (na prykladi hirnycho-zbahachuval'nykh kombinativ Ukrainy)*. [Assessment and management of the economic security of the enterprise (on the example of mining and processing plants of Ukraine)]. Abstract of Ph.D. Thesis. 08.00.04. Kryvoriz'kyj tekhnichn. un-t. Kryvyi Rih. Ukraine.
7. Kolodiazna, I.V., Bukrina, K.A. (2019). «Economic security in the system of sustainable functioning of the enterprise». *Naukovy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*. vol. 23(1), pp. 135-140. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevsg_2019_23%281%29_30.
8. Kuzenko, T.B. (2004). *Planuvannia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv v umovakh rynkovoï ekonomiky*. [Planning of the economic security of enterprises in the conditions of a market economy]. Abstract of Ph.D. Thesis. 08.06.01. Kyiv. Ukraine.
9. Vasylytsiv, T. (2008). *Ekonomichna bezpeka pidpriemnytstva Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zmitsnennia*. [Economic security of entrepreneurship of Ukraine: strategy and strengthening mechanisms]. Aral. Lviv. Ukraine.
10. Kotseruba, N. (2022). «Directions of preventing bankruptcy of the enterprise». *Sotsial'no-kompetentne upravlinnia ta bezpeka pidpriemnyts'kykh struktur v umovakh voiennoi ekonomiky*. [Socially competent management and security of business structures in the conditions of a war economy]. *Proceeding of Materials of the 1st International Scientific and Practical Internet Conference (28-29 zhovtnia 2022 roku)*. Luts'k: SPD Hadiak Zhanna Volodymyrivna, drukarnia «Volyn'polihraf», pp. 121-123.
11. Arefieva, O.V., Koval'chuk, A.M., Pavlenko, B.O. (2021). «Innovative management of resource provision and economic security of the enterprise in the conditions of a competitive environment». *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*. vol. 6(86), pp. 32-38.
12. Katranzhy, L., Novik, K. (2020). «Management of the financial and economic security of the enterprise (on the example of «Altair+» company)». *Molodyj vchenyj*. no. 11 (87), pp. 169-172. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-11-87-36>.
13. Ekonomichna pravda. Koronavirus VS biznes: polovyna pidpriemstv protrymaiet'sia na karantyni ne bil'she misiatsia. [Economic truth. Coronavirus VS business: half of entrepreneurs will stay in quarantine for no more than a month]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/04/2/658857/>.
14. Vijna zminyla vse: iaki vyklyky podolaly hromadiany ta biznes mynuloho roku i do choho hotuvatysia u 2023 rotsi. [The war changed everything: what challenges citizens and businesses overcame last year and what to prepare for in 2023]. Available at: <https://www.unian.ua/esonomiss/other/vijna-zminila-vse-yaki-vykliki-podolali-gromadyani-ta-biznes-minulogo-roku-i-do-shogo-gotuvatysia-u-2023-rosi-12101166.html>.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2023 р.